

ZAPOVJEDNIK BRODA - PUNOMOĆNIK BRODARA PO ZAPOSLENJU

Akademik Jakša Barbić*

UDK 347.793.057.17

347.462:347.793

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: rujan 2007.

Raspravlja se na kojim se pravnim osnovama može zastupati brodara. Navodi se da je povjeravanje nekome da obavlja određene poslove samo jedna od tih osnova. Naglašava se da u pogledu osnova za zastupanje brodara vrijedi što i za zastupanje drugih osoba.

Iznosi se gospodarska potreba da se za zastupanje posebno pravnih osoba prihvate i takvi oblici zastupanja koje je stvorila poslovna praksa i za to daju razlozi. Prikazuje se kako je to riješeno kod nas u posljednjih pola stoljeća. Naglašava se da je isto malo izmijenjeno pravilo usprkos brojnim promjenama propisa održano do danas. Ono odgovara potrebama prakse kako su se one pokazale kod nas i u drugim zemljama.

Navode se primjeri sudskih odluka u kojima je utvrđeno tko su sve punomoćnici po zaposlenju. Daju se mjerila za određenje opsega ovlasti za zastupanje. Ističe se da je za to bitno shvaćanje u poslovnoj praksi pa se time štite treći koji su u dobroj vjeri. Navodi se pod kojim uvjetima ograničenja ovlasti za zastupanje djeluju prema trećim osobama.

Razmatraju se ovlasti zapovjednika broda i zaključuje da je on punomoćnik po zaposlenju brodara za čije ovlasti vrijedi sve što i za druge takve punomoćnike. Ističe se da se njegova ovlast za zastupanje brodara unosi u nacionalne zakone, ali da bi prema shvaćanju pomorske poslovne prakse bila takva i da nije u njima prihvaćena.

Ključne riječi: zapovjednik broda, zastupanje, punomoćnik po zaposlenju

---

* Akademik Jakša Barbić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Trg maršala Tita 14, Zagreb

1. OSNOVE ZA ZASTUPANJE BRODARA

Kao i svaki poduzetnik, brodar¹ posluje na tržištu i ulazi u pravne odnose s trećim osobama. Pritom izjavljuje očitovanja volje prema drugima i prima takva očitovanja trećih usmjerena prema njemu. Da bi očitovanja volje koja daje bila pravno relevantna, mora ih dati osobno ili tako da to u njegovo ime čine druge osobe. Kad je riječ o fizičkoj osobi, trgovcu pojedincu, moguće je jedno i drugo. U pogledu pravnih osoba po naravi stvari moguće je samo ovo drugo, jer za pravnu osobu volju može očitovati samo fizička osoba. Pitanje je samo na kojoj to ona pravnoj osnovi čini.

Osnove za zastupanje kod nas proizlaze iz više zakona među kojima su najvažniji Zakon o trgovačkim društvima i Zakon o obveznim odnosima. Propisi kojima se uređuje obavljanje nekih posebnih djelatnosti ili posebna stanja u kojima se može naći onaj tko ih obavlja sadržavaju poneku odredbu o zastupanju koju treba promatrati u skladu s onim što u pogledu osnova za zastupanje i njihove pravne naravi propisuju spomenuta dva zakona. Osnove za zastupanje brodara stoga jesu:

1. zakon,
2. konstitutivni akt ili odluka donesena u pravnoj osobi te oduzimanje ovlasti za zastupanje čime se ta ovlast zapravo daje preostalim zakonom za to ovlaštenim osobama,
3. akt nadležnog tijela,
4. povjeravanje obavljanja određenih poslova i
5. pravni posao.

U sudski se registar upisuju ovlaštenici za zastupanje samo po nekima od spomenutih osnova pa stoga stanje u tom registru ne pruža pravu sliku stanja o ovlastima za zastupanje subjekta upisa. Nekada se može osloniti na stanje upisa u sudskom registru, nekada će za utvrđenje tko ima ovlast za zastupanje biti važno shvaćanje poslovne prakse, a nekada očitovanje volje zastupanoga kojim drugome daje ovlast za zastupanje. Ovlasti za zastupanje mogu se za više osoba istodobno temeljiti na različitim osnovama, što je, kad je riječ o pravnim osobama, redovit slučaj.

Spomenute osnove za zastupanje mogu se kumulirati. Jedna je osoba, u pravilu, ovlaštena za zastupanje samo po jednoj osnovi, ali to ne isključuje mogućnost da se više osnova kumulira glede iste osobe, što se ipak događa

---

¹ U ovom se radu naziv brodar koristi u skladu s nazivljem iz Pomorskog zakonika za označivanje brodovlasnika prema inače prihvaćenom nazivlju u pomorskom pravu.

samo iznimno. Primjerice, osoba kojoj je povjereno da obavlja određene poslove može na temelju dobivene punomoći zastupati zastupanoga i izvan okvira ovlasti koju ima time što obavlja te poslove, ali u okviru dobivene punomoći; osoba koja kao član organa zastupanoga ima na temelju statuta, društvenog ugovora ili pravila ograničenu ovlast za zastupanje, pa ne može djelovati samostalno, može zastupati zastupanoga tako da u tome djeluje sama, usprkos spomenutom ograničenju, ako za to dobije punomoć od druge osobe koja je inače ovlaštena da zajedno s njom djeluje u zastupanju. Za valjano zastupanje društva mora se *in concreto* ocijeniti je li ovlast za zastupanje dana po nekoj od osnova za zastupanje, tj. je li zastupnikova pravna radnja "pokrivena" ovlašću zastupanoga po nekoj od osnova po kojima se ta ovlast može dati.

Za pravne osobe pravni poredak, zbog njihove pravne naravi, mora osigurati da djeluju prema trećima. Za fizičke osobe to nije potrebno, jer one same mogu očitovati volju, s time da im se ostavlja na izbor hoće li se pri tome koristiti i nekim drugim. Za pravnu osobu volju mora očitovati fizička osoba pa se stoga zakonom propisuje tko je to za pojedini tip pravne osobe ovlašten činiti. Kako su mogući samo tipovi pravnih osoba propisani zakonom, tako se u zakonima kojima ih se uređuje i propisuje tko ih je na temelju zakona ovlašten zastupati. To je minimum ovlasti za zastupanje bez kojeg ne može postojati pravna osoba. Onaj tko je ovlašten za zastupanje pravne osobe crpi svoju ovlast neposredno iz zakona, ali zakonska odredba nije dovoljna da bi se utvrdilo koja ju je točno fizička osoba ovlaštena zastupati. Tome valja dodati i akt kojim se fizičkoj osobi određuje položaj u pravnoj osobi iz kojega proizlazi njezina ovlast za zastupanje.

Zakonom se *in abstracto* propisuje da je svaki onaj tko u pravnoj osobi ima položaj određen zakonom ovlašten da je zastupa, ali se drugim aktom (statutom, društvenim ugovorom, pravilima, odlukom nekog organa pravne osobe) određuje koja će osoba *in concreto* imati taj položaj i na temelju toga biti ovlaštena zastupati pravnu osobu. Tako se, primjerice, kod najvećeg broja trgovačkih društava osoba koje zastupaju njihovi članovi iz društvenog ugovora vidi tko je član društva pa stoga i ovlašten da ga zastupa, a kod trgovačkih društava koje zastupa organ iz odluke o izboru ili imenovanju neke osobe u taj organ koja je fizička osoba ovlaštena poduzimati radnje zastupanja. Fizičke osobe s tim ovlastima upisuju se u registar u koji se upisuju i pravne osobe tako da je taj podatak dostupan svakome.

Kako se radi o tipskim rješenjima, takvim se pristupom ne može zadovoljiti interes pravne osobe da bude zastupljena onako kako to zahtijevaju njezine

potrebe. Stoga se propisima kojima ih se uređuje omogućuje pravnim osobama da i na autonomnoj osnovi odrede osobe ovlaštene za zastupanje. Njima se određuju i granice autonomije tih osoba ovisno o tipu osobe o kojoj je riječ.

Pravnim osobama daje se mogućnost da odstupe od rješenja sadržanih u zakonu, u pravilu s ograničenjem tako da se određuju modeli koje pri tome mogu izabrati. To je slučaj s trgovačkim društvima koja se upisuju u sudski registar i koja su gospodarski toliko važna da je u interesu pravne sigurnosti da se unaprijed znaju rješenja koja se mogu očekivati u pravnom prometu. Pritom im se ostavlja sloboda izbora među propisanim tipiziranim rješenjima. Najčešće je riječ o izboru načina djelovanja ovlaštenika za zastupanje određenih zakonom i njihova zajedničkog djelovanja s osobama koje su na temelju pravnog posla ovlaštene zastupati trgovačko društvo, a samo iznimno o davanju ovlasti nekim osobama koje su izvan tog kruga. Od toga se izuzima zadruga u kojoj nije dopušteno odstupanje od propisanog režima zastupanja.

Sloboda izbora ovlasti ograničena je i putem kojim se izbor može učiniti. Tako se propisuje kojim se aktom pravne osobe mogu dati ovlasti za zastupanje i tko je u njoj ovlašten to učiniti. Jednom se to čini tako da se propisuje samo konstitutivni akt pravne osobe kojim se ovlast određuje, a iz nadležnosti za donošenje odnosno za izmjenu tog akta proizlazi i tko je to u njoj ovlašten napraviti (primjerice kada propisuje da se nešto uređuje statutom ili društvenim ugovorom), a drugi put tako da se određuje onaj tko je ovlašten svojim aktom urediti ovlast za zastupanje (primjerice nadzorni odbor, skupština, članovi društva).

Pravna se osoba iznimno može naći u nekim posebnim stanjima određenim zakonom. Tada osobu ovlaštenu da je zastupa može odrediti i neko za to zakonom ovlašteno tijelo. To je moguće samo u posebnim okolnostima u kojima se može naći pravna osoba kad joj je poremećen redoviti tijek djelovanja (npr. postavljanje stečajnog upravitelja, likvidatora, privremenog upravitelja, fizičke osobe koja zastupa pravnu osobu ako nema osobe koja ju je po zakonu ovlaštena zastupati, privremenog zastupnika u parnici, zastupnika u postupku radi naknade štete počinjene društvu kapitala).

Nadležnim se tijelom ne smatra organ pravne osobe o zastupanju koje se radi kada on to čini u okviru svojih ovlasti da imenuje nekoga u organ ovlašten da je zastupa. Tada se, naime, radi o određivanju zakonom osobe ovlaštene zastupati pravnu osobu, s time da je za to *in concreto* potreban akt organa na temelju kojega se određuje koja je to fizička osoba koja obavlja funkciju u pravnoj osobi koja obuhvaća i ovlast zastupanja. To su redoviti slučajevi djelovanja

pravne osobe, pa stoga ovlast zastupanja počiva na drugoj već spomenutoj osnovi. Ovdje je riječ o tome da osobu ovlaštenu za zastupanje postavlja netko izvan pravne osobe.

Poslovanje pravnih osoba prema okolnostima zahtijeva i da su ih ovlaštene zastupati fizičke osobe kojima se u njima povjeri da obavljaju takve poslove u opseg kojih ulazi i sklapanje pravnih poslova u njihovo ime, što znači da ih zastupaju. Riječ je o vrlo često, zapravo redovito korištenoj osnovi za zastupanje.

Konačno, ovlast za zastupanje može se dati nekoj fizičkoj ili pravnoj osobi i pravnim poslom. Njime se uređuje unutarnji odnos opunomoćenika i zastupanoga, s time da se opunomoćenik iskazuje prema trećima očitovanjem volje zastupanoga izraženim punomoćju. Ono je usmjereno prema svakome s kime zastupani treba ući u pravni odnos ili prema nekome s kim je već u pravnom odnosu ako ga se želi mijenjati ili da on prestane. To očitovanje volje usmjereno trećima odvojeno je od pravnog posla sklopljenog između zastupanoga i opunomoćenika i ne dijeli njegovu pravnu sudbinu.

2. OBAVLJANJE ODREĐENIH POSLOVA KAO OSNOVA ZA ZASTUPANJE POSLODAVCA

Opseg poduzetnikovih poslova, njihova prostorna i sadržajna razgranatost, učestalost i brzina kojom se obavljaju dovode u pitanje zadovoljenje potreba samo, moglo bi se reći, klasičnim davanjem ovlasti za zastupanje zakonom, poduzetnikovim konstitutivnim aktom ili davanjem punomoći.

Prvim načinom davanja te ovlasti zastupanje se povjerava uskom krugu osoba koje nisu kadre zastupati poduzetnika u velikom broju poslova u koje ulazi. Te se osobe, naime, ne bave samo zastupanjem, nego im se zakonom povjerava vođenje poduzetnikovih poslova, a zastupanje je, kao dio toga, samo ostvarenje te zadaće u odnosu prema trećim osobama - očitovanje volje u ime poduzetnika i primanje očitovanja volje u njegovo ime.

Ni drugi spomenuti način davanja ovlasti za zastupanje ne zadovoljava potrebe, jer se njime samo modificiraju načini zastupanja osoba koje su za to ovlaštene zakonom. Tako se tim ovlaštenicima za zastupanje olakšava obavljanje posla i povećava opseg i brzina djelovanja, što je još uvijek daleko od zadovoljenja poduzetnikovih potreba. Osim toga složenost donošenja i izmjene konstitutivnog akta čini svaku promjenu sporom i ograničenog dometa.

Treći način davanja ovlasti za zastupanje zahtijeva sklapanje pravnog posla sa svakom osobom kojoj se daje takva ovlast i izdavanje punomoći kojom se ona iskazuje prema trećima kao poduzetnikov zastupnik. Time se omogućuje da poduzetnika zastupa veći broj osoba, ali još ne onoliki koliko to zahtijevaju potrebe poslovanja. Podjela poslova dovodi prema okolnostima do angažiranja mnogobrojnih osoba na područjima poduzetnikova djelovanja u obavljanju kojih se zahtijeva i djelovanje prema trećima, za što bi sklapanje pravnog posla sa svakom od njih, izdavanje punomoći i stalno iskazivanje ovlasti prema trećima s jedne strane bile pretjerano opterećenje za poduzetnika, a s druge bi strane zahtijevalo nepotrebno ispitivanje od strane trećih je li netko i u kojoj mjeri ovlašten da ga zastupa.

Zbog toga se javila potreba da se proširi krug osoba ovlaštenih za zastupanje poduzetnika, olakša način davanja ovlasti za to i zaštititi povjerenje u prometu. U poslovnoj praksi stoga je stvorena posebna osnova za zastupanje prihvaćena i u zakonodavstvu. U tome je važnu ulogu odigrala i sudska praksa.

Riječ je o ovlasti za zastupanje koja proizlazi iz toga što je nekome povjereno da za poduzetnika obavlja određene poslove, a da za to nije potrebno da mu poduzetnik dade punomoć kojom bi svoju ovlast iskazao prema trećim osobama. U nas je to našlo odraza i u zakonodavstvu. Tako Zakon o trgovačkim društvima to uređuje u čl. 43. st. 1. za trgovačka društva. To valja primijeniti i na druge zastupane osobe kad se na temelju propisa kojima ih se uređuje podredno primjenjuje taj zakon. Primjer za to je odredba čl. 14. Zakona o osiguranju, na temelju koje bi to trebalo primijeniti i na zastupanje društva za uzajamno osiguranje.

Do donošenja Zakona o trgovačkim društvima to je pitanje u čl. 98. uređivao Zakon o obveznim odnosima koji je bio na snazi do 31. prosinca 2005., ali je ta odredba bila ukinuta 1. siječnja 1995. Zakonom o trgovačkim društvima i zamijenjena spomenutom odredbom koja uređuje punomoćnika po zaposlenju. Prije Zakona o obveznim odnosima, tj. do 1. listopada 1978., tu su materiju uređivali najprije od 1954. Opće uzance za promet robom (Opća uzanca br. 40), od 1965. Osnovni zakon o poduzećima (čl. 205.), a od 1973. Zakon o konstituiranju i upisu u sudski registar organizacija udruženog rada (čl. 81.). Ta dva zakona preuzela su rješenje iz Opće uzance za promet robom br. 40 o punomoćniku po zaposlenju. Donošenjem Zakona o udruženom radu 1976. prestala je primjena drugoga spomenutog zakona, ali se institut punomoćnika po zaposlenju, s obzirom na u tim uzancama predviđeni mehanizam primjene, primjenjivao na temelju Opće uzance br. 40 sve do donošenja Zakona o obveznim odnosima.

Tako se Zakonom o trgovačkim društvima po nazivu, a u biti i sadržajno, ponovo prihvaća rješenje koje je bilo propisano do stupanja na snagu prijašnjeg Zakona o obveznim odnosima, za koje se i za vrijeme važenja tog zakona izjasnila sudska praksa.

Prema Zakonu o trgovačkim društvima, osoba čija je dužnost da kao radnik trgovačkog društva (to inače vrijedi i za trgovca pojedinca) obavlja poslove koji po redovitom tijeku stvari uključuju i sklapanje određenih ugovora odnosno poduzimanje određenih pravnih radnji ovlaštena je kao punomoćnik društva sklapati i te ugovore i poduzimati te pravne radnje u granicama poslova koje obavlja. To rješenje, koje u biti odgovara onome koje se u nas primjenjivalo do donošenja Zakona o obveznim odnosima iz 1978., više odgovara potrebama nego rješenje iz tog zakona. Zakon o obveznim odnosima u čl. 98. propisivao je da su radnici u poduzećima koji rade na poslovima čije je obavljanje vezano za sklapanje i ispunjenje određenih ugovora, kao što su prodavači u prodavaonicama, radnici koji obavljaju određene usluge u ugostiteljstvu, radnici na poslovima šalterske službe u pošti, u banci i sl., ovlašteni samim time na sklapanje i ispunjenje tih ugovora. Formulacija iz čl. 98. Zakona o obveznim odnosima upućivala je na primjenu rješenja kakvo, primjerice, sadržava § 56. njemačkog Trgovačkog zakonika o ovlastima za zastupanje osoba zaposlenih u nekoj radnji ili skladištu dostupnima trećim osobama koje po onome kako je glasilo nije obuhvaćalo i ovlasti koje prelaze taj okvir. Sudska praksa je, na sreću, dopunjavala takvo preusko rješenje zakona. Odredba čl. 43. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima obuhvaća ono što se primjerice u njemačkom pravu uređuje spomenutom odredbom, ali ide šire od toga pa obuhvaća i područje koje je pokrila sudska praksa. Valja napomenuti da i u njemačkom pravu odredba § 56. Trgovačkog zakonika ne pokriva sve slučajeve punomoćnika po zaposlenju, nego se to osim spomenutih slučajeva iz Trgovačkog zakonika čini u praksi razvijenim institutom prividne punomoći.

To rješenje Zakona proizašlo je iz okolnosti da bi davanje punomoći svakome tko djeluje za zastupanoga i iskazivanje s tom punomoćju prema trećima uvijek kad pravnu radnju poduzima netko tko nije zakonom ovlašten za zastupanje otežalo pravni promet, a počiva na zaštiti povjerenja u tom prometu.

Zakon zahtijeva da je to osoba koja je zaposlena u trgovačkom društvu tako da joj je povjereno obavljanje određenih poslova. Time se štiti interes zastupanog da se prema trećima osobom ovlaštenom za zastupanje ne prikazuje netko koga on nije ovlastio da za njega djeluje. To, s druge strane, otvara pitanje kvalitete zaštite trećih u poslovnom prometu, ako se za valjanu radnju zastupanja mora

raditi o nekome tko je zaposlenik zastupane osobe, jer to treći ne može uvijek znati, ali može pretpostavljati. Kad je riječ o osobama koje ne obavljaju poslove u poslovnim prostorijama dostupnim javnosti, nego to čine dopisivanjem, treće osobe zaštićene su u slučaju da ponudu ili prihvata pošalje osoba koja nije za to ovlaštena primjenom odredbe čl. 260. Zakona o obveznim odnosima. Radi li se o sklapanju ugovora potpisivanjem isprave o ugovoru ili usmeno, treći bi morali provjeriti tko je osoba koja potpisuje ugovor ili daje drugo očitovanje volje za zastupanoga, tj. je li kod njega zaposlena i u kojem svojstvu, što baš i ne bi značilo primjerenu pravnu sigurnost.

Mnogi punomoćnici po zaposlenju djeluju u radnjama, na prodajnim mjestima na otvorenom, sajmovima, pokretnim prodavaonicama, skladištima, na šalterima i sl. gdje se sklapaju ugovori (o prodaji, kupnji, pružanju usluga, osiguranju, prijevozu dr.) sa svakim tko dođe. Tu po naravi stvari i brzini obavljanja poslova nije praktično provjeravati je li osoba koja se nalazi na takvome mjestu zaposlenik zastupanoga i u kakvom svojstvu. Uzmu li se u obzir dva spomenuta interesa, tj. da se propisivanjem da zastupnik bude osoba zaposlena kod zastupanoga zaštititi zastupanoga i primjenom povjerenja u poslovnom prometu zaštiti treći, prednost bi trebalo dati ovim posljednjima. Zastupani mora znati tko u njegovim poslovnim prostorijama djeluje prema trećima i iskazuje se kao zastupnik te osigurati u vlastitom interesu da to ne čini netko koga ne želi. On uostalom tamo može angažirati i nekoga tko nije njegov zaposlenik, a ako pri tome dođe do propusta, sam bi morao snositi i posljedice.

Valja štiti treće koji su u pogledu ovlasti za zastupanje u dobroj vjeri, jer nije u skladu sa shvaćanjima poslovnog prometa i nije uobičajeno da oni u takvim slučajevima provjeravaju pravni položaj osobe s kojom sklapaju posao. Za njih djeluje prividna ovlast za zastupanje koja proizlazi iz okolnosti slučaja, primjerice zato što je riječ o poslovnoj prostoriji ili nekom drugom poslovnom mjestu na kojemu zastupani posluje, zato što su to poslovi koji se obično u takvom opsegu sklapaju na tome mjestu, zato što je to osoba koja djeluje na tome mjestu u sklopu onoga što je uobičajeno i iskazuje se da djeluje za zastupanoga. Treći iz toga smiju zaključiti da se radi o valjanom zastupanju zato što na to upućuju okolnosti uz koje se sklapa posao. Valja, naime, štiti povjerenje trećih u stanje koje netko iskazuje prema van prema kojemu se pretpostavlja kako je riječ o osobi opunomoćenoj da u ime zastupanoga (poduzetnika) poduzima pravne radnje. Za to je dovoljno da su ispunjene pretpostavke koje se traže za punomoćnika po zaposlenju.

Osnovu za takvo rješenje valja tražiti u odgovoru na pitanje tko treba snositi rizik kako poduzetnik organizira djelovanje poduzeća putem kojeg posluje.² Taj je rizik na nositelju poduzeća jer on u njemu provodi podjelu poslova i određuje radna mjesta na kojima se koristi osobljem za obavljanje poslova koji su sadržaj onoga što se radi na tim radnim mjestima. On ima koristi od toga da ga ne zastupa samo uski krug osoba o kojima je prije bilo riječi. Ne može se tražiti od trećih da znaju kako su interno podijeljeni poslovi i u okviru toga kako stoji s ovlastima za zastupanje. Postavljanje neke osobe na radno mjesto u čiji okvir obavljanja poslova uobičajeno spada i zastupanje poduzetnika stvara kod trećih koji su u dobroj vjeri opravdani privid da takva osoba ima interno dobivenu ovlast za zastupanje pa se u to mogu i pouzdati. Treći pritom imaju pravo poći od toga da je zastupani postavio takvu organizaciju posla koja se može smatrati idealnom. U njoj se pretpostavlja da zastupani ima punu kontrolu, da zna što mu se u poduzeću događa i da može, ako to želi, spriječiti da netko poduzima pravne radnje u njegovo ime.³ Pritom se ne misli samo na to da takvu osobu interno u tome spriječi, nego i da to učini jasnim stavljanjem drugima na znanje kako ona nema ovlast za zastupanje. Bitno je da je zastupani zaposlio neku osobu tako da to ostavlja utisak u javnosti kako ona ima ovlast da ga zastupa,⁴ jer prema shvaćanjima u poslovnom prometu obavljanje posla na takvom radnom mjestu sadržava i ovlast za poduzimanje određenih poslova u ime poslodavca.⁵

² Za pojam poduzeća i nositelja poduzeća v. Barbić, J., Pravo društava, knjiga prva - Općio dio, 2. izd., Zagreb, 2006, str. 212 i sl.

³ Canaris, C.W., Handelsrecht, München, 2006, str. 243-244; Schmidt, K., Handelsrecht, Köln, Berlin, Bonn, München, 1999, str. 491, govoreći o ovlastima zaposlenika u radnjama i skladištima.

⁴ Joost, D., u: Canaris, C.W., Schilling, W., Ulmer, P., Handelsgesetzbuch, Staub Großkommentar, Bd. 1, Berlin - New York, 1995, str. 320.

⁵ Webber, K., u: Ebenroth, C.T., Boujong, K., Joost, D., Handelsgesetzbuch, Bd. 1, München, 2002, str. 601, 603, Canaris, C.W., o.c. u bilj. br. 3, str. 240, Joost, D., o.c. u bilj. 4, str. 474 za njemačko pravo; Farrar, J.H., Hannigan, B., Furey, N.E., Wylie, P., Farrar's Company Law, London, Edinburgh, Dublin, 1998, str. 374 za englesko pravo, s navođenjem primjera *managing director, secretary*. Isto tako i Reynolds, F.M.B., Bowstead and Reynolds on Agency, London, 1996, str. 381-382, 385, 395. Posebno se u pogledu tajnika društva (*company secretary*) upućuje na predmet Panorama Developments (Guildford) Ltd v. Fidelis Furnishing Fabrics Ltd (1971) 2. Q.B. 711 i u pogledu *managing director* na predmet Egyptian International Foreign Trade Co v. Soplex Wholesale Supplies Ltd, The Raffaella (1985) BCLC 404 at 411, (1985) 2 Lloyd's Rep 36 at 41, CA, per Browne-Wilkinson

Pritom je bitno da je u pravnom prometu tipično da neko radno mjesto sa sobom nosi i ovlast za zastupanje. To može biti i tako da se za to koriste nazivi za takve osobe iz kojih proizlazi takav zaključak.⁶ Bitno je da iz naziva radnog mjesta proizlazi da je za osobu koja obavlja takav posao tipično da ima ovlast za zastupanje, iako je interno možda i nema. Treće osobe koje su u dobroj vjeri moraju biti zaštićene ako sklapaju poslove s takvom osobom.

Na temelju Opće uzance za promet robom br. 40, što odgovara sadašnjem rješenju iz Zakona o trgovačkim društvima, sudska praksa se prije, a to stajalište nije mijenjala ni za vrijeme važenja nešto drukčije odredbe čl. 98. Zakona o obveznim odnosima iz 1978., izjasnila da su punomoćnici po zaposlenju: komercijalni direktor,⁷ ali on nije ovlašten preuzeti jamstvo u ime zastupanoga, osim ako je za to posebno ovlašten;⁸ komercijalist, glede sklapanja ugovora za kupnju i prodaju robe,⁹ ali, prema jednom još starijem stajalištu, ne i komercijalist zadruge,¹⁰ ni terenski komercijalist;¹¹ direktor kadrovskeg sektora glede ovlasti za sklapanje ugovora o školovanju osoblja;¹² rukovoditelj gradilišta, za preuzimanje onih obveza koje su prijeko potrebne da bi se radovi nesmetano izvodili,¹³ ali ne i prema investitoru glede plaćanja cijene za izvedene radove;¹⁴ šef

---

V-C i predmet *Freeman & Lockyer v. Buckhurst Park Properties (Mangal) Ltd* (1964) 2 Q.B. 480. Reynolds, F.M.B., o.c., str. 386, ističe da novija praksa engleskih sudova pokazuje tendenciju širenja ovlasti takvim osobama. U bilj. 51 navodi brojne odluke sudova u kojima je prihvaćeno da radnje spomenutih osoba vežu trgovačko društvo u kome djeluju.

- ⁶ Canaris, C.W., o.c. u bilj. 3, str. 241. Autor navodi tipične primjere koji se koriste iz engleskog jezika kao što su *general manager, vice president, head of...*
- ⁷ Presuda Vrhovnog privrednog suda bivše savezne države, Sl-1808/67 od 22. studenoga 1969, objavljena u *Zbirci sudskih odluka*, knjiga XV, svezak 1, odluka pod br. 80.
- ⁸ Presuda suda navedenog u bilj. 7, Sl. 59/73 od 30. I. 1974, objavljena u zbirci S. Lepotinca, *Presude i odluke privrednih sudova*, Zagreb, 1975, str. 9.
- ⁹ Rješenje suda navedenog u bilj. 7, Sl-632/69 od 20. V. 1969, objavljeno u tamo navedenoj zbirci, knjiga XIV, svezak 3, odluka pod br. 386.
- ¹⁰ Rješenje suda navedenog u bilj. 7, Sl- 356/57 od 27. VI. 1957, objavljeno u tamo navedenoj zbirci, knjiga II, svezak 2, odluka pod br. 532.
- ¹¹ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske u Zagrebu, Pž-1619/82 od 10. V. 1983, objavljena u časopisu *Privreda i pravo*, Zagreb, br. 5-6/1985, str. 323-324.
- ¹² Presuda navedena u bilj. 7.
- ¹³ Rješenje suda navedeno u bilj. 7, Sl-1339/73 od 24. XII. 1973, objavljeno u *Informatoru*, Zagreb, br. 2088 od 13. III. 1974, i presuda istoga suda Sl-1631/67 od 20. XI. 1967, objavljena u *Zbirci sudskih odluka*, knjiga XII, svezak 3, odluka pod br. 426.
- ¹⁴ Presuda suda navedenog u bilj. 7, Sl- 1581/70 od 16. XII. 1970, objavljena u tamo navedenoj zbirci, knjiga XVI, svezak I, odluka pod br. 122.

predstavništva, za sklapanje pravnih poslova s trećima;¹⁵ poslovođa prodavaonice glede primanja obavijesti o nedostatku stvari prodane u toj prodavaonici.¹⁶ To, međutim, nije šef računskog sektora,¹⁷ financijski direktor¹⁸ ni skladištar.¹⁹ Sa stajališta sudova, punomoćnik po zaposlenju koji je ovlašten sklapati ugovore o prodaji može sklapati i ugovore o posredovanju radi sklapanja tih ugovora.²⁰ Punomoćnik po zaposlenju ipak nije bez posebne punomoći ovlašten mjenično obvezivati svojega vlastodavca jer je za zasnivanje mjeničnih obveza u ime i za račun druge osobe potrebna posebna punomoć.²¹

Hrvatski sudovi su prije donošenja Zakona o trgovačkim društvima nastavili tumačiti već citiranu odredbu Zakona o obveznim odnosima iz 1978. na isti takav širi način nego što bi to proizlazilo iz gramatičkog tumačenja njezina teksta.²² Tako se rukovoditelj gradilišta smatra punomoćnikom po zaposlenju

---

¹⁵ Presuda navedena u bilj. 7.

¹⁶ Presuda Vrhovnog suda Hrvatske Rev 3/88 od 6. srpnja 1988, objavljena u *Pregledu sudске prakse*, prilogu časopisa *Zakonitost*, Zagreb, 47, str. 70.

¹⁷ Presuda suda navedenog u bilj. 7, S1- 1632/61 od 7. IX. 1961, objavljena u tamo navedenoj zbirci, knjiga VI, svezak 3, odluka pod br. 381.

¹⁸ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske, S1-2294/77 od 11. VII. 1978, objavljena u časopisu *Sudska praksa*, br. 11/1981.

¹⁹ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske u Zagrebu, Pž-46/79 od 13. II. 1979, objavljena u časopisu *Privreda i pravo*, Zagreb, br. 9/1979, str. 82.

²⁰ Presuda suda navedenog u bilj. 7, S1- 1658/73, od 18. III. 1974, objavljena u listu *Informativ*, br. 2101/2102/2103 od 27. IV. i 1. i 4. V. 1974.

²¹ Rješenje suda navedenog u bilj. 7, S1-978/72 od 30. V. 1973, objavljeno u tamo navedenoj zbirci, knjiga XVIII, svezak 2, odluka pod br. 227. Vidi i odredbu čl. 315. st. 4. Zakona o obveznim odnosima.

²² U čl. 98. st. 1. Zakona o obveznim odnosima bili su nabrojeni primjeri punomoćnika po zaposlenju koji su dopuštali i drukčiji zaključak od onoga koji je zauzela sudska praksa. Prije svega, sa stajališta zakonodavne tehnike takva nabranja nisu sretno rješenje i preporučuju se samo tamo gdje se ne može na drugi način iskazati sadržaj pravne norme jer inače mogu dovesti do zabune. Ako se to može dobro odrediti, kao što je to slučaj s određenjem punomoćnika po zaposlenju, nabranje primjera je suvišno. Navođenje prodavača u prodavaonicama, radnika koji obavljaju određene usluge u ugostiteljstvu, radnika na poslovima šalterske službe u pošti, banci i sl. može dovesti do razlika u tumačenju citiranog propisa. Postavlja se pitanje je li se time iz ovlasti za zastupanje na temelju povjerenih poslova htjelo isključiti niz osoba koje su prije donošenja tog zakona imale tu ovlast i koje stoga nisu morale biti određene posebnim aktima zastupanja ni upisane u sudski registar. To bi značilo da se takve ovlasti ograničavaju samo na slučajeve sklapanja ugovora u svagdanjem životu, pretežno u odnosima s građanima. Glede toga su Opće uzance za promet robom sadržavale precizniju odredbu jer su punomoćnikom po zaposlenju smatrale osobu kojoj je stranka povjerala obavljanje takvih dužnosti iz

glede sklapanja određenih poslova potrebnih za nesmetan tijek radova kojima se ne mijenjaju uvjeti iz ugovora o građenju.²³ Punomoćnikom po zaposlenju smatra se i direktor kreditno-devizne službe banke za potpisivanje bankovne garancije.²⁴ To, međutim, nije upravitelj bankine ispostave kad je riječ o izdavanju bankovne garancije ako takav posao ne ulazi u djelokrug poslovanja te ispostave,²⁵ ni osoba koja na skladištu u kupčevo ime preuzima drvenu građu (skladištar ili rukovoditelj skladišta) glede mijenjanja uvjeta iz ugovora o prodaji,²⁶ kao ni osoba koja je sklopila ugovor koji nije u vezi s poslovima što ih obavlja zastupani.²⁷ Prije citirana stajališta sudova zauzeta na temelju Opće uzance za promet robom sadržajno odgovaraju onome što danas proizlazi iz čl. 43. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima i mogu se koristiti kao primjeri za tumačenje te odredbe.

Pri određenju ovlasti osoba kojima je povjereno obavljanje određenih poslova da zastupaju poduzetnika valja primijeniti objektivno mjerilo, tj. mjerodavno je ono što je uobičajeno u prometu, odnosno što je uobičajeno u određenoj struci, a nije odlučujuće ono što s tim u vezi proizlazi iz njegovih akata (statuta, društvenog ugovora, pravila, drugoga internog uređenja ovlasti osoba u društvu, rasporeda poslova).²⁸ Treći nisu dužni provjeravati je li nekoj

---

kojih, po redovitom tijeku stvari, proistječe i ovlast za sklapanje određenih ugovora ili obavljanje drugih određenih poslova u granicama obavljanja tih dužnosti. Budući da u njima nije bilo nabiranja, izostala je navedena dilema u praksi, a punomoćnicima po zaposlenju smatrale su se i neke osobe koje ne ulaze u krug onih koje su bile nabrojene u čl. 98. st. 1. Zakona o obveznim odnosima. Za osobe koje je navodio Zakon o obveznim odnosima nikad se, naime, nije ni dovodilo u pitanje postojanje ovlasti u svojstvu punomoćnika po zaposlenju.

²³ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske, sada Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-1035/89 od 26. lipnja 1990, objavljena u zbirci navedenoj u bilj. 16, br. 47, str. 171.

²⁴ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske, sada Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-483/91 od 5. veljače 1991, objavljena u zbirci navedenoj u bilj. 16, br. 48, str. 115.

²⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci II Rev-58/92 od 12. kolovoza 1992, objavljenoj u *Izboru odluka*, izdanju Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz 1994, str. 112.

²⁶ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske, sada Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-3173/90 od 4. prosinca 1990, objavljena u zbirci navedenoj u bilj. 16, br. 49/125.

²⁷ Presuda bivšega Višeg privrednog suda Hrvatske, sada Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-1110/90 od 18. lipnja 1991, objavljena u zbirci navedenoj u bilj. 16, br. 50/169.

²⁸ Canaris, C.W., o.c. u bilj. 3, str. 243.

osobi takvim aktom ili na drugi način ograničena ovlast koja joj pripada kao punomoćniku po zaposlenju. Ograničenje bi prema njima djelovalo samo ako su o tome bili obaviješteni.²⁹ Bitno je da je ograničenje trećima bilo poznato ili im je iz okolnosti moralo biti poznato. Posao koji osoba obavlja dovoljna je legitimacija prema trećima glede ovlasti za zastupanje, a teret dokaza da je trećemu ograničenje bilo poznato ili da mu je prema okolnostima moralo biti poznato jest na onome tko se na to poziva. Zaštititi treba treće koji su u dobroj vjeri.³⁰ Zbog toga ovlast punomoćnika po zaposlenju i prestaje ako treća osoba zna da takve ovlasti nema.³¹

Za određenje ovlasti osoba kojima je povjereno obavljanje određenih poslova za zastupanje trgovačkog društva mora se imati na umu da je pravilo o kojem je ovdje riječ nastalo kao izraz potreba da se postigne sigurnost u poslovnom prometu. Ono je posljedica okolnosti da nije moguće ni poslovno svrsishodno da se aktima društva određuju sve osobe koje ga mogu zastupati niti da ih se sve upisuje u sudski registar, a nemoguće je i da se svima podjeljuju pojedinačne punomoći za zastupanje. Posljedica toga bila bi stalno provjeravanje ovlasti svake osobe koja zastupa društvo. S obzirom na broj pravnih radnji koje se u poslovanju poduzimaju za društvo, to bi ukočilo djelovanje društva. Osim toga, šarenilo u takvoj praksi dovelo bi do pravne nesigurnosti. Izlaz je u standardiziranom rješenju koje je svima poznato. Zbog toga za ocjenu ovlasti takvih osoba mogu biti mjerodavna jedino pravila koja proizlaze iz shvaćanja poslovnog prometa.

Budući da ograničenja ovlasti prema shvaćanjima poslovnog prometa djeluju prema trećima samo ako su im poznata, ili su im morala biti poznata, onaj tko želi da neko ograničenje ovlasti djeluje prema trećima, mora poduzeti odgovarajuće korake koji su potrebni za to da bi to bilo trećima stavljeno do znanja, a da oni ne moraju poduzimati posebne radnje kako bi se s time upoznali. U suprotnom ovlasti su onakve kako to proizlazi iz spomenute objektivne mjere, shvaćanja poslovnog prometa. Prema okolnostima bit će potrebno ograničenja, primjerice, izravno usmeno ili pismeno priopćiti trećima koji s trgovačkim

²⁹ Vidi presudu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, II Rev-65/1991 od 5. ožujka 1992, objavljenu u zbirci navedenoj u bilj. 25, god. 1994, odluka pod br. 48. Takvo se stajalište zauzimalo i prije. Tako presuda suda navedenog u bilj. 7, Sl- 3/69 od 8. rujna 1969, objavljena u tamo navedenoj zbirci, knjiga XV, svezak I, odluka pod br. 80.

³⁰ Joost, D., o.c. u bilj. 4, str. 320.

³¹ Reynolds, F.M.B., o.c. u bilj. 5, str. 372, s pozivom na predmet iz SAD Home Owners Loan Corp. v. Thornburgh 106 P 2d 511, 512 (S.C. Okl., 1940).

društvom sklapaju pravni posao pojedinačno naslovljenim dopisom ili okružnicom, isticanjem obavijesti na vidnome mjestu u poslovnim prostorijama u kojima radi punomoćnik po zaposlenju (osobito kad je riječ o prodavačima, šalterskim službenicima, zaposlenicima u ugostiteljstvu i sl.). Postojanje ograničenja, međutim, ne znači i obvezu trećih da istražuju kakve ovlasti ima osoba koja je, po shvaćanju prometa, ovlaštena za zastupanje. Oni samo moraju uzeti u obzir izmjenu tih ovlasti koja proizlazi iz onoga što im je poznato.

Ovlasti ne moraju istodobno obuhvati sklapanje i ispunjenje poslova, iako u načelu onaj tko je ovlašten sklopiti posao, ovlašten je i ispuniti ga. To ovisi o okolnostima konkretnog slučaja. Objektivno mjerilo prosječnog ponašanja u struci određuje hoće li osoba koja je kao punomoćnik po zaposlenju ovlaštena sklapati poslove biti ovlaštena i za njihovo ispunjenje. Primjerice, šalterski službenik ima ovlast sklopiti posao, ali ga u pravilu neće ispunjavati (onaj tko na šalteru prodaje karte za prijevoz neće ga i obaviti, šalterski službenik u pošti primit će pošiljku, ali je neće prevoziti i dostaviti adresatu i sl.). S druge strane u mnogim će slučajevima ista osoba činiti jedno i drugo (primjerice prodavači u prodavaonicama), ali je bitno da kumulacija tih dviju ovlasti nije bitna za određenje ovlasti punomoćnika po zaposlenju.³²

Opća ograničenja u pogledu zastupanja vrijede i za punomoćnika po zaposlenju. Tako on npr. ne bi mogao bez posebno dobivene ovlasti sklupati posao sa samim sobom, za njega vrijede pravila o zabrani koluzije, ograničenja koja proizlaze iz stečajnih propisa, bez posebne punomoći ne bi mogao preuzeti mjeničnu obvezu. On je ipak samo jedna od osoba koje zastupaju zastupanoga pa ga valja staviti u opći pravni okvir koji važi za zastupanje.

Punomoćnik po zaposlenju ne može na drugoga prenijeti svoju ovlast za zastupanje, jer ona proizlazi iz shvaćanja poslovne prakse i vezuje se uz obavljanje točno određenih poslova. Nije, naime, riječ o obavljanju bilo kakvih, nego samo točno određenih poslova u koje spada i zastupanje zastupanoga. Ovlast stoga može imati samo osoba koja te poslove obavlja i nitko drugi, jer samo ona ostavlja privid prema trećima da je ovlaštena zastupati zastupanoga u okviru posla koji obavlja. Zakonom je točno propisano tko može u ime trgovačkog društva dati punomoć, a među tim osobama s pravom nisu navedeni punomoćnici po zaposlenju.

---

³² U pogledu toga je formulacija u Zakonu o trgovačkim društvima mnogo bolja od one koja je bila u čl. 98. Zakona o obveznim odnosima iz 1978. Odredba Zakona o obveznim odnosima upućivala je na to da je riječ o obveznoj kumulaciji spomenutih ovlasti. Na sreću, sudska praksa to nije prihvatila, a to stajalište nije zauzimala ni vladajuća doktrina. Prema Zakonu o trgovačkim društvima te dileme više nema.

U pogledu prekoračenja njegovih ovlasti za zastupanje vrijedi ono što i općenito za prekoračenja ovlasti za zastupanje, tj. da tako sklopljeni posao obvezuje zastupanoga samo ako ga odobri (čl. 311. st. 1. Zakona o obveznim odnosima). Kako se sadržaj ovlasti određuje prema shvaćanjima u poslovnom prometu, tj. prema onome što je uobičajeno u struci, on je trećima poznat, pa se ne mogu pozivati na to da im nije poznato je li postupljeno u okviru ovlasti koje ima punomoćnik po zaposlenju. Interna ograničenja ionako ne djeluju prema trećima ako im nisu poznata ili barem nisu morala biti poznata.

3. ZAPOVJEDNIK BRODA

Iznesena mjerila za ocjenu kad postoji ovlast punomoćnika po zaposlenju da zastupa osobu koja mu je povjerila obavljanje određenih poslova navode na zaključak da je zapovjednik broda takav punomoćnik broдача. To potkrepljuju i odluke sudova u kojima u nas doduše još nije zauzeto stajalište o zapovjedniku broда, ali se to vidi iz načina kako pristupaju određenju osoba koje imaju takvu ovlast i iz opsega te ovlasti. Za to postoji i očita gospodarska potreba s obzirom na dislociranost broда u vezi s kojim broдар ima potrebu stalno ulaziti u mnogobrojne različite pravne odnose koji u pravilu ne trpe odgađanje. Osim toga na pomorskom tržištu u poslovanju su prihvaćeni standardi koje su nametnule potrebe pa se u praksi primjenjuju pravila autonomno prihvaćena od sudionika u tom poslovanju.

Zapovjednik broда na broду predstavnik je broдача koji ga postavlja na to mjesto ili mu u najmanju ruku dopušta da obavlja taj posao. Treba ga stoga smatrati punomoćnikom broдача koji je na temelju položaja na koji je postavljen (radnog mjesta na kojem se nalazi) ovlašten djelovati u ime i za račun broдача u pogledu broда na kojemu zapovijeda. To ga ovlašćuje da u ime broдача i za njegov račun poduzima mjere potrebne za to da se obavi putovanje i održava brod.³³ Sličan je odnos i u pogledu tereta o kojem je zapovjednik dužan brinuti se u interesu vlasnika tereta. Kako bi ispunio tu svoju zadaću, zapovjednik je ovlašten djelovati i u ime vlasnika tereta.³⁴ Ovlašten je izdavati teretnice,

³³ Toremar, M., *The Legal Position of the Ship Master*, Göteborg, 2000, str. 26, s pozivom na: Tiberg, H., *Befälhavarskap pa nöjesbatar*, SvJT 0989, str. 382, Johan Franson, u: Karnov 1996/97, str. 1886, bilj. 150, Sandström, J., *Befälhavareavtal och sjöpanträtt*, Handelshögskolan i Göteborg, 1969, str. 98.

³⁴ Toremar, M., *ibidem*, s pozivom na § 6:9 švedskog Pomorskog zakona.

pa se prema općoj praksi smatra da je teretnica izdana u ime prijevoznika, a obavljanje te radnje može delegirati i agentu.³⁵

Engleski su se sudovi u nekoliko slučajeva izjasnili u prilog tome da je zapovjednik broda punomoćnik brodovlasnika po zaposlenju. Tako je to prihvaćeno u slučaju sklapanja ugovora o tegljenju broda³⁶ i potpisivanja teretnice od zapovjednika broda kojeg postavi brodovlasnik, pa i kao agenta naručitelja prijevoza ako je u brodarskom ugovoru predviđeno da on potpiše teretnicu.³⁷

Nekada se ovlasti zapovjednika broda kao punomoćnika po zaposlenju uređuju i zakonom. Tako naš Pomorski zakonik u čl. 147. propisuje da je zapovjednik broda zastupnik kompanije (zapravo brodovlasnika, brodara). U tom se propisu ne kaže na kojoj je on to osnovi, ali je očito da je riječ o punomoćniku po zaposlenju. Taj se zastupnik, naime, premda je predviđen Zakonikom, ne upisuje u sudski registar, što se čini s osobama koje su na temelju Zakona o trgovačkim društvima ovlaštene zastupati društvo, a za zastupanje brodara, brodovlasnika (Zakonik spominje kompaniju) ne izdaje mu se punomoć. Ovdje je očito riječ o unošenju u Zakonik općeprihvaćene poslovne prakse na temelju koje bi zapovjednik imao ovlasti zastupati brodara (za opseg te ovlasti v. čl. 156. Zakonika) i kada to ne bi bilo predviđeno Zakonikom. Da je to tako, pokazuje i odredba čl. 146. st. 4. Zakonika po kojoj zapovjednika u slučaju smrti, spriječenosti ili odsutnosti zamjenjuje, sa svim njegovim ovlastima, pa tako i onima za zastupanje, prvi časnik palube odnosno drugi neposredno niži časnik palube koji je državljanin Republike Hrvatske, što odgovara shvaćanjima prakse u pomorskom prometu. Kod osoba koje su inače zakonom ovlaštene zastupati društvo takvo određenje zamjenika nije i ne može biti slučaj.

Da je riječ o punomoćniku po zaposlenju, vidi se i iz odredbe čl. 156. st. 1. kojom se tamo navedene ovlasti zapovjednika za zastupanje brodara ograničavaju samo na mjesta izvan sjedišta brodara i mjesta u kojima on nema ovlaštenog predstavnika. To je i razumljivo jer ga u tim mjestima zastupaju osobe koje su ga na temelju zakona ili konstitutivnog akta društva ovlaštene zastupati ili kojima je dao punomoć da ga zastupaju kao njegovi predstavnici. Pitanje je

³⁵ Toremar, M., *ibidem*, s pozivom na § 13:46 i 6:8 švedskog Pomorskog zakona i na: Gorton, L., *Transporträtt, Norstedts*, 1996, str. 78.

³⁶ *The Unique Mariner* (1978) 1 *Lloyd's Rep.* 438, cit. prema: Reynolds, F.M.B., o.c. u bilj. 5, str. 157.

³⁷ *Manchester Trust v. Furness* (1893) 2. *Q.B.* 539; *Baumwoll Manufactur von Carl Schreibler v. Furness* (1893) *A.C.* 8, u kojem je predmetu zapovjednika postavio zakupac prijevoza, cit. prema: Reynolds, F.M.B., o.c. u bilj. 5, str. 392.

bi li se u praksi u zemljama u kojima brodar nema predstavnika moglo odreći valjanost pravnom poslu što bi ga u njegovo ime sklopio zapovjednik broda, jer bi ga se tamo po shvaćanjima poslovnog prometa smatralo punomoćnikom po zaposlenju. Osobe koje tamo s njime sklapaju poslove morale bi biti upoznate s time da zapovjednik nema ovlast za zastupanje, u protivnom bi bio valjan pravni posao koji bi s njime sklopile u ime brodara.

Pomorskim zakonikom navode se i ovlasti zapovjednika broda. U čl. 156. Zakonika propisuje se ono što po shvaćanju pomorske poslovne prakse inače može činiti zapovjednik broda kad zastupa brodara. Tako je ovlašten u njegovo ime i za njegov račun u mjestu izvan njegova sjedišta sklapati ugovore o spašavanju i pravne poslove potrebne za izvršenje putovanja i u mjestu izvan njegova sjedišta u kojem nema ovlaštenog predstavnika sklapati ugovore o pomorskim plovidbenim poslovima, osim brodarskog ugovora na vrijeme za cijeli brod. Ovlašten je i da kao zastupnik brodara pokreće pred stranim sudskim i upravnim tijelima postupak radi zaštite njegovih prava i interesa u poslovima u kojima ga je inače ovlašten zastupati i u tim postupcima poduzimati procesne radnje. Ograniči li brodar ovlaštenje zapovjednika, to ograničenje nema pravni učinak prema trećim osobama koje za nj nisu znale niti su prema okolnostima mogle znati. Kada to i ne i bilo propisano Zakonikom, te bi ovlasti proizlazile iz shvaćanja poslovnog prometa.

Ruski Pomorski zakonik izričito određuje da je riječ o punomoćniku po zaposlenju, jer u čl. 71. propisuje da se zapovjednik broda snagom svoga službenog položaja smatra predstavnikom brodovlasnika i vlasnika tereta u pogledu poslova koji se tiču broda, njegova tereta i plovidbe kao i radnji koje zahvaćaju imovinu koja mu je povjerena, tamo gdje nema predstavnika brodovlasnika ili vlasnika tereta. Prema odredbi čl. 144. st. 1. podst. 3. Zakonika, kad zapovjednik broda potpiše teretnicu, smatra se da je to učinio u ime brodara. Na temelju čl. 338. Zakonika zapovjednik je ovlašten sklopiti ugovore o spašavanju u ime brodovlasnika, a i takve ugovore u ime vlasnika imovine koja je na brodu.

Prema sec. 45. finskog Pomorskog zakonika, teretnica koju potpiše zapovjednik broda na kojem se nalazi roba smatra se da je potpisana u ime prijevoznika. Isto rješenje sadržava i švedski Pomorski zakon (čl. 13:45) te sec. 4. engleskog Zakona o prijevozu robe morem iz 1992, što odgovara i čl. 14. st. 2. Konvencije UN o prijevozu robe morem iz 1978, tzv. Hamburškim pravilima. Zapovjednik broda smatra se predstavnikom brodovlasnika u pogledu potpisivanja teretnice i po članku 82. točki o) vijetnamskog Pomorskog zakonika. Kako se teretnica smije tako potpisati samo ako je teret na brodu, treći imatelj teretnice može se

pouzdati u taj potpis da se time potvrđuje kako se teret tamo i nalazi, ali ne i kakve je kvalitete roba koja se prevozi. Brodovlasnik nije vezan utvrđenjima o kvaliteti robe primljene na prijevoz, jer je takvo utvrđenje izvan okvira poslova povjerenih zapovjedniku broda i ovlasti koje iz toga proizlaze.³⁸

Slična rješenja ima i slovenski Pomorski zakonik. Prema čl. 170, zapovjednik broda je ovlašten izvan sjedišta brodara djelovati kao njegov zastupnik i u njegovo ime i za njegov račun skapati pravne poslove o spašavanju i one koji su potrebni za izvršenje putovanja. U tom svojstvu ovlašten je pred stranim sudskim i upravnim tijelima pokrenuti postupak za očuvanje spomenutih brodarevih prava i interesa i u njemu poduzimati pravne radnje. Ako bi brodar ograničio ovlasti zapovjednika broda, ograničenja nemaju učinka prema trećima koji za njih nisu znali i s obzirom na okolnosti nisu mogli znati.

Vijetnamski Pomorski zakonik u čl. 50. st. 1. i 2. uređuje ovlasti zapovjednika broda za pribavljanje sredstava potrebnih za propisane namjene. Tamo se propisuje da, bude li potrebno, zapovjednik broda može u luci koja nije luka u kojoj je brod registriran uzeti kredit u ime i za račun brodovlasnika ili uzeti zajam u gotovini u iznosu potrebnom da se popravi brod, zaposle novi članovi posade, opskrbi brod ili za druge potrebe kako bi brod nastavio putovanje. Nije li moguće ili nije praktično čekati da dobije novac ili upute brodovlasnika, zapovjednik je u tim slučajevima ovlašten i prodati dio imovine ili višak od onoga što služi za opskrbu broda.

Propisivanje ovlasti zapovjednika broda zakonima nema kao posljedicu promjenu pravne osnove za zastupanje brodara. U njih je samo pretočena već ustaljena pomorska praksa koja bi se primjenjivala i da nije unesena u propise. Stoga i za zapovjednika broda vrijedi ono što je rečeno za pravnu narav ovlasti punomoćnika po zaposlenju i djelovanje te ovlasti prema trećima. Riječ je osobi koju je poslodavac postavio na radno mjesto uz koje je vezano sklapanje ugovora i poduzimanje pravnih radnji u vezi s brodom na kojem zapovijeda u opsegu određenom shvaćanjima pomorske poslovne prakse. Treći mogu opravdano očekivati da prema unutarnoj organizaciji posla brodar ima punu kontrolu nad osobom kojoj je povjerio zapovijedanje brodom i da je može u svako doba spriječiti da u njegovo ime i za njegov račun poduzima pravne radnje. Stoga mora u odnosu prema trećima snositi i sav rizik koji iz toga proizlazi - mora biti vezan njegovim pravnim radnjama kao da ih je i sam poduzeo.

---

³⁸ To je stajalište zauzeo engleski Queen's Bench Division u predmetu Cox, Patterson & Co. v. Bruce & Co. (1886) 18 Q. B. D. 147, cit. prema: Reynolds, F.M.B., o.c. u bilj. 5, str. 406.

Summary

Jakša Barbić*

**THE SHIP MASTER VESTED WITH APPARENT AUTHORITY
TO REPRESENT THE SHIP OWNER**

The legal grounds for representation of the ship owner are considered. It is noted that apparent authority is one of the ways how to represent ship owner as well as other commercial subjects.

The economic needs for accepting the ways of representation in business relations as have been developed in the commercial practice is pointed out. Good reasons for such an approach are mentioned. How this has been solved in Croatian law during the last half of the century is presented accompanied by the conclusion that more or less the same rule has been always applied in spite of several large legal reforms that took place in the past. The rule applied in Croatia corresponds in full to the same one in other legal systems.

The court decisions according to which certain types of representatives vested with apparent authority have been recognised are presented as well as the criteria for their authority to represent the company. It is pointed out that the reasoning of participants in the certain branch of commerce and the protection of third persons in good faith are the relevant test for existing of such an authority. It is considered under which conditions the internal limits of power to represent the company could be effective against third parties.

The authorities of the ship master especially those to represent the ship owner are considered. Author comes to the conclusion that ship master is vested with the apparent authority to represent the ship master in the matter of the ship under his command. The same rules that apply for other persons vested with the apparent authority to represent the company have to be applied for the ship master too. His mentioned authority to represent the ship owner now implemented in the relevant national maritime laws as a rule developed in the maritime practice all over the world do not change the legal nature of his authority as mentioned above.

Key words: ship master, representation, apparent authority

---

* Academician Jakša Barbić, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg maršala Tita 14, Zagreb

